

N:o 67.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 28 april 1893.

— — — — Andra Kammaren — 28 — —

Riksdagens skrifvelse till fullmäktige i riksgäldskontoret, angående vissa i Riksdagens år 1892 församlade revisorers berättelse om granskningen af riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning förekommande frågor.

(Statsutskottets utlåtande n:o 26 samt memorial n:is 36 och 54 punkt II.)

Till fullmäktige i riksgäldskontoret.

Sedan Riksdagen i skrifvelse af den 18 sistlidne mars gifvet Eder till känna, att Riksdagen framdeles komme att meddela sitt beslut i vissa frågor, som förekomme i Riksdagens år 1892 församlade revisorers berättelse om granskningen af riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning, har Riksdagen härmed velat underrätta Eder om sina beslut i nedan nämnda frågor.

1:o

Angående lån för förändring och tillbyggnad af läroverksbyggnaden i Skara.

Vid 1865—1866 års riksdag beviljade Rikets Ständer, såsom bidrag till förändring och tillbyggnad af elementarläroverksbyggnaden i

Bih. till Riksd. Prot. 1893. 10 Saml. 1 Afd. 1 Band. 18 Häft. (N:o 67—74.) 1

Skara, dels ett anslag af 15,000 rdr och dels ett låneunderstöd af 40,000 rdr, under förutsättning att vederbörande landsting till byggnadsföretaget i dess helhet bidroge med 20,000 rdr samt att staden Skara tillsköte hvad som utöfver sålunda för ifrågavarande byggnadsföretag till 75,000 rdr beräknade bidrag kunde för ändamålet erfordras.

Lånet, som skulle få innehafvas räntefritt under fem år och derefter återgåldas medelst en annuitet af 5 proc. å ursprungliga beloppet, af hvilken annuitet 4 proc. skulle utgöra ränta och återstoden kapitalafbetalning, utbetalades från riksgäldskontoret under åren 1868 och 1869 emot två af Skara domkapitel den 17 juni 1868 och den 20 januari 1869 utfärdade reverser, hvardera å 20,000 rdr, i hvilka domkapitlet, utan att angifva hvarifrån medel dertill skulle tagas, förband sig att återbetala lånet. Å dessa förbindelser har domkapitlet emellertid från och med år 1889 icke erlagt föreskrifna inbetalningar. Lånets kapitalåterstod utgör 32,344 kronor 13 öre.

I anledning häraf och med förmålan att domkapitlet uti en till riksgäldskontoret ingifven skrifvelse af den 24 augusti 1892, med bifogande af öfversigt öfver allmänna läroverkets i Skara byggnadsfonds ställning, anmält, att nämnda fond saknade medel till bestridande af ränte- och kapitalafbetalning å ifrågavarande lån, vid hvilken anmälan fullmäktige i riksgäldskontoret låtit bero, hafva revisorerna, enär domkapitlet förbundet sig att i enlighet med stadgade betalningsvillkor å lånet erlægga ränta och amortering, trott det kunna ifrågasättas, huruvida genom berörda anmälan, som endast framhölle allmänna läroverkets byggnadsfonds bristande betalningsförmåga, kunde anses vara på ett tillfredsställande sätt utredt, att medel, hvilka för ränte- och kapitalbetalningar å lånet finge tagas i anspråk, icke förefunnits, hvadan revisorerna velat förhållandet omförmåla, i synnerhet som revisorerna vid granskning af domkapitlets räkenskaper inhemtat, att stiftets byggnadskassa, som enligt § 135 af gällande läroverksstadga vore afsedd för de allmänna läroverkens behof, vid 1891 års slut haft en behållning af 13,104 kronor 24 öre.

I en den 28 december sistlidna år till fullmäktige i riksgäldskontoret afgifven förklaring har Skara domkapitel anfört hufvudsakligen följande.

Ofvannämnda två förbindelser af domkapitlet måste, såsom gällande ett för Skara läroverksbyggnads behof upptaget lån, egentligen och närmast afse Skara läroverks byggnadsfond. Derjemte kunde för detta liksom för andra ändamål, hvilka rörde stiftets läroverksbyggnader, stiftets byggnadskassa i mån af tillgångar tagas i anspråk, och

domkapitlet hade icke heller underlåtit att hvarje gång, då Skara läroverks byggnadsfond befunnits sakna tillgångar att bestrida ränte- och kapitalafbetalning å ifrågavarande lån, tillika undersöka, huruvida sådana tillgångar kunde beredas ur stiftets byggnadskassa. Domkapitlet hade dervid hvarje gång funnit sig icke kunna för ändamålet anlita byggnadskassan, men då ingen ovilkorlig förpligtelse syntes domkapitlet förefinnas för stiftets byggnadskassa att inträda vid bristande betalningsförmåga hos läroverkets byggnadsfond, hade domkapitlet icke trott nödigt vara att lemna riksgäldskontoret redogörelse för stiftets byggnadskassas ställning.

Denna kassas behållning — i hvilken för öfrigt inginge ett räntefritt lån till Skara allmänna läroverks byggnadsfond å ett belopp af 1,380 kronor 10 öre, hvilket lån till följd af byggnadsfondens bristande betalningsförmåga sannolikt måste afskrivas — ökades visserligen under år 1891 från 10,691 kronor 90 öre till 13,104 kronor 24 öre, men detta berodde hufvudsakligen derpå, att kassan under nämnda år kommit i åtnjutande af inkomst från ledig ecklesiastik tjänst enligt läroverksstadgans § 135 c) till belopp af 2,203 kronor 55 öre. Inkomst af detta slag kunde emellertid enligt sakens natur endast undantagsvis tillfalla kassan och hade icke heller under en lång följd af år före 1891 förekommit. Öfver hufvud hade på senare tider kassans behållning snarare visat tendens att gå ned än att gå upp, hvilket varit en oundgänglig följd deraf, att kassan, utom räntor af kapitalet, icke haft andra inkomster än två årliga koliekter inom stiftet, tillsammans uppgående till ett belopp, vexlande mellan omkring 50 och omkring 90 kronor, samt hyror, uppgående för år 1891 till ett belopp af 193 kronor 75 öre.

Ehuru domkapitlet på dessa skäl icke ansett sig kunna och böra ifrågasätta, att medel till ifrågavarande låns beräntande och amorterande skulle få tagas ur stiftets byggnadskassa, icke ens sedan dess behållning stigit till det belopp, som förefunnits vid 1891 års slut, vore dock den möjligheten icke utesluten, att under nästa eller något följande år, såvida läroverkets byggnadsfond då fortfarande visade sig urstånd-satt att bestrida ränte- och kapitalbetalningen, stiftets byggnadskassa kunde anlitas för betalningens verkställande, ehuru det visserligen icke låte tänka sig, att sådant kunde ega rum två eller flera år å rad.

Domkapitlet komme alltså, så ofta frågan om åtgärder med anledning af byggnadsfondens anmälda oförmåga att bestrida ränte- och kapitalbetalningen å lånet kunde komma att föreligga, att för hvarje gång å nyo taga under noggrann ompröfning, om och i hvad mån stiftets byggnadskassa skulle kunna för ändamålet tagas i anspråk.

Enligt § 124 af stadgan för rikets allmänna elementarläroverk den 29 januari 1859, hvilken stadga gälde, då ifrågavarande lån beviljades och utlemnades, skulle byggnad och underhållande af lärohus, der de icke ålâge städerna, ske på bekostnad af stiftens byggnadskassor genom vederbörande biskops och konsistorii försorg och under deras tillsyn. Genom kongl. cirkulärbrevet den 11 december 1863 föreskrefs emellertid, i öfverensstämmelse med 1862—1863 års Riksdags beslut, att vid hvarje läroverk skulle, genom upptagande af en terminsafgift af 5 rdr, bildas en byggnadsfond för nybyggnadsföretag och reparationer. Dessa läroverkens byggnadsfonder skulle icke, såsom stiftens byggnadskassor, förvaltas af konsistorium, utan af läroverkets rektor jemte en af läroverkskollegium och två af vederbörande kommunalstyrelse utsedde delegerade. Nu gällande läroverksstadga af den 1 november 1878 föreskrifver i § 125, att lärohus skola byggas och underhållas på bekostnad af läroverkens byggnadsfonder och stiftens byggnadskassor, samt innehåller om förvaltningen af nämnda fonder och kassor samma bestämmelser som 1859 års stadga och 1863 års cirkulärbref.

På grund af berörda föreskrifter syntes det Riksdagen uppenbart, att de af domkapitlet i Skara utfärdade förbindelserna för omförmälda lån afse stiftets under domkapitlets förvaltning stående byggnadskassa, som det enligt läroverksstadgan åligger att bestrida sådana utgifter, för hvilkas betäckande lånet meddelats, och att således Skara stifts byggnadskassa häftar i skuld till riksgäldskontoret för ifrågavarande lån. Att så är förhållandet, framgår för öfrigt af hvad som förekom vid första låneandelens lyftande.

Med företeende af bevis att vilkoren för lånets utbekommande blifvit fullgjorda, anhöllo stadsfullmäktige i Skara i skrifvelse af den 2 maj 1868 hos fullmäktige i riksgäldskontoret, att lånet måtte varda utbetaladt till Skara högre elementarläroverks enskilda byggnadsfond emot förbindelse af läroverkets rektor och öfriga ledamöter i den förvaltningskomité, under hvars inseende nämnda fond vore stäld, men då fullmäktige i riksgäldskontoret antogo, att den föreskrifna skuldförbindelsen borde, i likhet med hvad i jemförliga fall förut skett, utfärdas af Skara stifts domkapitel, beslöto fullmäktige att till stadsfullmäktige öfversända formulär till revers af domkapitlet. Denna fullmäktiges uppfattning och fullmäktiges deraf härflytande beslut föranleddes antagligen af hvad som inträffade vid behandlingen af ett liknande ärende två år förut. Sedan nemligen 1862—1863 års Riksdag beviljat ett lån af 40,000 rdr för uppförande af en ny byggnad vid läroverket i Kalmar, samt Kongl. Maj:t förklarar, att vederbörande egde att i riks-

gäldskontoret anmäla sig till utbekommande af sagda låneunderstöd, anhöll domkapitlet i Kalmar hos fullmäktige i samma kontor, att lånet måtte varda till domkapitlets disposition utanordnad. Fullmäktige af-slogo dock denna ansökan, hufvudsakligen af det skäl, att domkapitlet icke visat sig vara berättigadt att lyfta lånemedlen. Med anledning deraf förklarade Kongl. Maj:t, uppå framställning af domkapitlet, i nådigt bref till fullmäktige den 9 mars 1866, att, enär berörda låneunderstöd blifvit af Rikets Ständer beviljad i anseende till bristande tillgångar i Kalmar stifts byggnadskassa, på hvars bekostnad ifråga-varande nybyggnad eljest skolat verkställas, Kongl. Maj:t funne domkapitlet, hvilket förvaltningen af nämnda kassa ålåge, vara behörigt att lånebeloppet uppbära. Lånet blef derefter utbetaldt till domkapitlet emot förbindelse, affattad i samma ordalag som domkapitlets i Skara båda förbindelser, för hvilka den tjenat såsom mönster.

Af hvad sålunda blifvit anfördt torde framgå, att, i motsats till hvad domkapitlet antagit, Skara stifts byggnadskassa i första hand står i betalningsansvar för det till förändring och tillbyggnad af läroverket i Skara beviljade, af domkapitlet lyftade statslånet, samt att följaktligen någon tvekan icke kan råda derom, att nyssnämnda kassas medel må och, om kassans ställning sådant medgifver, äfven böra användas till återbetalning af omförmälda lån. Då emellertid kassans behållning vid 1891 års slut icke var större än 13,104 kronor 24 öre, i hvilket belopp dessutom, enligt hvad domkapitlet upplyst, ingick en räntefri fordran å 1,380 kronor 10 öre af tvifvelaktig säkerhet, har Riksdagen ansett skäl för närvarande icke förefinnas att vidtaga åtgärder för utfående af de resterande inbetalningsbeloppen eller någon del deraf, helst som domkapitlet förklarat sig, så ofta frågan om åtgärder med anledning af Skara allmänna läroverks byggnadsfonds oförmåga att bestrida ränte- och kapitalbetalningen å lånet förelåge, komma att taga under noggrann ompröfning, om och i hvad mån stiftets byggnadskassa kunde för ändamålet tagas i anspråk. Men enär vid en sådan pröfning domkapitlets uppfattning om byggnadskassans förhållande till ofta nämnda statslån måste utöfva väsentligt inflytande å domkapitlets åsigt, i hvad mån kassans tillgångar kunna och böra anlitas för gäldande af samma lån, har Riksdagen, med anledning af revisorernas framställning i förevarande ämne och domkapitlets deröfver afgifna förklaring, uppdragit åt fullmäktige i riksgäldskontoret att i skrifvelse till domkapitlet i Skara framhålla, att Skara stifts byggnadskassa på de här ofvan anförda skäl är skyldig att, i mån af tillgång, till riksgäldskontoret inbetala förfallna och hädanefter förfallande annuiter å det för förändring och tillbygg-

nad af elementarläroverksbyggnaden i Skara från nämnda kontor utbetalda statslån å 40,000 kronor.

2:o.

Angående Vesterås domkyrkas lån.

Sedan 1856—1857 års Riksdag anvisat dels 45,000 rdr såsom anslag och dels 22,500 rdr såsom lån för en större reparation af Vesterås domkyrka, men detta statsbidrag å tillsammans 67,500 rdr befunnits för ändamålet otillräckligt, begärde Kongl. Maj:t af 1859—1860 års Riksdag till fortsättning af den påbörjade reparationen ett ytterligare anslag af 28,000 rdr, afsedt till, bland annat, som ej särskildt angafs, grundens omläggning och yttre takets lagning. Med bifall till statsutskottets hemställan, anvisade Riksdagen det äskade beloppet till utgående från riksgäldskontoret, för att domkyrkokommissionen tillhandahållas, med vilkor likväl att det sålunda beviljade understödet borde återgäldas i den mån domkyrkans inkomster dertill framdeles lemnade tillgång. Lånet utbetalades från riksgäldskontoret den 31 december 1860 emot domkyrkokommissionens förbindelse, men har någon afbetalning derå allt hitintills icke egt rum.

Med förmälan att domkyrkans behållning under år 1891 stigit från 11,477 kronor 93 öre vid årets början till 18,180 kronor vid dess slut, hafva revisorerna, vid det förhållande att domkyrkan sålunda för närvarande icke kunde anses sakna tillgångar, ansett en erinran böra göras till domkyrkokommissionen om verkställande af någon afbetalning å ifrågavarande lån.

I anledning häraf har Riksdagen beslutat anmoda fullmäktige i riksgäldskontoret att hos domkyrkokommissionen i Vesterås göra erinran om verkställande af någon afbetalning å domkyrkans i Vesterås skuld till riksgäldskontoret.

3:o.

Angående vissa enskilda jernvägsaktiebolag, hvilka häfta i skuld för oguldna annuiteter å erhållna statslån.

I sitt vid sistlidna års lagtima riksdag afgifna utlåtande n:o 18 yttrade statsutskottet, bland annat, hurusom såväl af 1891 års stats-

revisorers berättelse som af fullmäktiges i riksgäldskontoret till Riksdagen afgifna berättelse framginge, att åtskilliga jernvägsbolag, hvilka undfått lån från riksgäldskontoret, sedan flera år hvarken erlade ränta eller amortering å lånen, utan allt jemt ökade sin skuld till staten. Då Riksdagens revisorer emellertid lemnat förhållandet utan anmärkning, hade utskottet ansett sig icke böra hos Riksdagen göra någon framställning i ämnet, hvilket, enligt utskottets uppfattning, icke lämpligen borde af detsamma omedelbart upptagas till behandling, men som torde vara förtjent af uppmärksamhet vid kommande revision af riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning.

Då detta utskotts uttalande vid ärendets föredragning inom kamrarne lemnades utan anmärkning och sålunda måste anses vara af Riksdagen godkändt, hafva revisorerna deraf funnit sig föranledda att taga denna fråga under särskild, noggrann ompröfning.

Vid den undersökning af hithörande förhållanden, som revisorerna i följd häraf låtit anställa, hade emellertid befunnits, att visserligen icke så få jernvägsbolag underlåtit att å de utfästa förfallodagarne fullgöra föreskrifna inbetalningar, men flertalet af dem hade dock sedermera, i mån af inflytande inkomster, helt och hållet eller delvis infriat sina förbindelser. Beträffande sådana bolag ansågo sig revisorerna, åtminstone för närvarande, sakna anledning ifrågasätta några särskilda åtgärder till bevarande af statens rätt. Deremot förekomme två bolag, Vislanda—Bolmens och Lenna—Norrtelje, hvilka icke blott under en följd af år underlåtit att inbetala föreskrifna annuiteter, utan tillika, med eftersättande af statens rätt, användt inflytande inkomster till andra ändamål än afbetalning å statslånen. Så hade Vislanda—Bolmens jernvägsbolag, som allt sedan år 1886 underlåtit att erlægga någon inbetalning å statslånet, under de sistförflutna fem åren användt tillhoppa 23,786 kronor 94 öre till utvidgningar och förbättringar af jernvägen m. m. samt derutöfver af trafiköfverskottet för år 1891 afsatt ett belopp af 37,646 kronor 65 öre till »dispositionsfonden». Lenna—Norrtelje jernvägsbolag åter, hvars betalningsskyldighet till riksgäldskontoret inträdde med år 1887, hade icke erlagt *någon* vare sig ränte- eller kapitalinbetalning å statslånet, men deremot under senaste femårsperioden användt sammanlagdt 72,054 kronor 37 öre till afbetalning å annan skuld samt 18,113 kronor 38 öre till utvidgning och förbättring af jernvägen m. m.

Med anledning af hvad sålunda förekommit hade revisorerna velat såsom sin åsigt uttala, att gent emot dessa båda bolag från riksgälds-

kontorets sida särskilda åtgärder borde vidtagas, på det statsverkets rätt måtte varda behörigen tillgodosedd.

Öfver detta revisorernas uttalande hafva styrelserna för Vislanda—Bolmens och Lenna—Norrtelje jernvägsaktiebolag afgifvit förklaringar, som i hufvudsak bekräfta riktigheten af de utaf revisorerna anmärkta sakförhållanden.

Lika med revisorerna anser Riksdagen det icke vara i sin ordning, att jernvägsaktiebolag, som undfått lån af staten, i stället för att med trafiköfverskottet för året verkställa inbetalning till riksgäldskontoret, utan medgifvande och med åsidosättande af den rätt, hvilken tillkommer staten såsom främste fordringsegare, använder inflytande inkomster, ofta till höga belopp, till bestridande af andra utgifter än sådana, som äro nödvändiga för jernvägsdriftens uppehållande, dessa utgifter må nu, såsom fallet synes vara med Vislanda—Bolmens jernvägsaktiebolag, komma att medföra höjning i jernvägens nettoafkastning och sålunda öka bolagets framtida förmåga att fullgöra sina förbindelser eller bestå i afbetalningar å skuld, som bolaget ådragit sig till annan än staten. Sedan emellertid Kongl. Maj:t, i anledning af ett utaf 1891 års Riksdag gjordt uttalande, under den 22 oktober sistlidna år utfärdat instruktion för de af Kongl. Maj:t förordnade ledamöter i styrelserna för med statslån understödda jernvägsaktiebolag, hvilken instruktion torde komma att väl fylla sin bestämmelse, hyser Riksdagen den vissa förväntan, att ett tillvägagående, sådant som det af ofvan nämnda båda jernvägsbolag tillämpade, hädanefter icke skall kunna ifrågasättas utan att statens ombud i styrelsen deremot afgifver sin protest och, om detsamma ändock beslutes, anmäler förhållandet hos Kongl. Maj:t. På sätt i jämförliga fall hittills egt rum, lärer Kongl. Maj:t icke underlåta att gifva fullmäktige i riksgäldskontoret del af dylik skedd anmälan, hvarefter det ankommer på fullmäktige att vidtaga de åtgärder, som i hvarje fall bäst kunna skydda och befrämja riksgäldskontorets rätt, säkerhet och förmån.

Med hänsyn härtill har Riksdagen icke ansett för närvarande erforderligt att föreskrifva undantagsåtgärder mot ifrågavarande två jernvägsaktiebolag. Deremot har Riksdagen beslutit ett tillägg till § 55 af gällande reglemente för riksgäldskontoret, afsedt att, med anledning af omförmälda instruktion, förtydliga och komplettera reglementets föreskrifter.

Stockholm den 28 april 1893.

Med undersätlig vördnad.
